

місія з регулювання ринків фінансових послуг // Офіційний сайт. – Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua/734.html>.

2. Закон України «Про страхування» № 85/96-ВР від 7 березня 1996 року / Верховна Рада України // Офіційний сайт. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=85%2F96-%E2%F0>

3. Закон Украины «О негосударственном пенсионном обеспечении» № 1057-IV от 9 июля 2003 года / Инвестиционный фонд «КИНТО» // Официальный сайт. – Режим доступу. – <http://pf.kinto.com/rus/npf/zakon/>

4. Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України 26.11.2004 № 2875 «Про затвердження Правил розміщення страхових резервів із страхування життя» / Верховна Рада України // Офіційний сайт. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z1626-04>.

5. Мировой взгляд на страхование жизни в Восточной Европе, СНГ и Азии // Интернет-журнал «Страхование». – Режим доступу: http://ukrstrah.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=135:2010-12-03-02-50-07&catid=61:2010-11-23-17-53-24.

6. По материалам исследования Swiss Re. Финансовый кризис заставил страховщиков пересмотреть свою инвестиционную политику // Интернет-журнал про страхование. – Режим доступу: <http://forinsurer.com/public/10/11/24/4203>.

7. World Insurance in 2010 // Sigma. – 2011. – № 2. – 42 p. [http://media.swissre.com/documents/sigma2_2011_en.pdf].

Статтю присвячено питанню ролі страхових компаній на вітчизняному інвестиційному ринку, виявленню їх інвестиційних можливостей з урахуванням змін, що відбулися на фінансовому ринку.

Ключові слова: страхова компанія, інвестиційний ринок, страховий ринок, резерви страховиків, інвестиційна політика.

The article is devoted to the question of the insurer's role on the native investment market, demonstrating of their investment opportunities in the modern circumstances on the financial market.

Key words: insurance company, investment market, insurance market, insurer's reserves, investment policy.

Надійшло 15.09.2011.

УДК 336.71

О.М. Штаєр

НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ОСНОВНІ СКЛАДОВІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ

У статті розглянуто актуальні питання забезпечення економічної безпеки банку, її основні принципи та складові.

Ключові слова: економічна безпека банку, принципи, складові.

На сучасному етапі розвитку банківської системи України, який характеризується високою конкуренцією та нестабільним зовнішнім середовищем, головним завданням є забезпечення економічної безпеки кожного банку як основи сталого розвитку економічної системи держави та її інфраструктури.

Досягнення належного рівня економічної безпеки банку здебільшого залежить від побудованої системи управління нею. При цьому особливе значення відводиться формуванню базових визначень, принципів забезпечення економічної безпеки, класифікації загроз і методів управління економічною безпекою банку, що й обумовлює актуальність проведення подальших досліджень цієї теми.

Досліджувана проблематика перебуває у центрі уваги багатьох вітчизняних та іноземних науковців, зокрема О.І. Барановського, М. Бендікова, О. Груніна, Л.І. Донця, М.С. Дороніної, М.І. Зубка, С. Шкарлет та ін.

Основною метою статті є визначення базових категорій економічної безпеки банку. Відповідно, для цього нам необхідно вдосконалити визначення економічної безпеки банку, розглянути її принципи, функції, цілі та основні складові.

Огляд економічної літератури показав, що на цей момент відсутні ґрунтовні праці, присвячені дослідженню проблеми управління безпекою діяльності комерційних банків і насамперед економічною безпекою банку, тому необхідно дослідити існуючі підходи, визначити на їх підставі загальні теоретичні положення економічної безпеки та механізм управління нею. Вихідним моментом такого дослідження є визначення сутності поняття «економічна безпека банку».

Аналіз літературних джерел свідчить про те, що серед учених не існує єдиного підходу щодо формування категоріального апарату економічної безпеки. У працях [1–9] застосовується ресурсно-функціональний підхід щодо визначення поняття економічної безпеки підприємства. Так, вони визначають її як такий стан усіх ресурсів, за якого забезпечується стабільність функціонування, фінансово-комерційний успіх, прогресивний науково-технічний і соціальний розвиток.

Конкурентний підхід, що представлено у праці [10], визначає економічну безпеку, як наявність у підприємства конкурентних переваг, зумовлених відповідністю матеріального, фінансового, кадрового, техніко-технологічного потенціалу і організаційної структури підприємства його стратегічним цілям і завданням.

Інші автори [8; 11–14] зосереджують свою увагу на підході захисту інтересів банку від внутрішніх та зовнішніх загроз та збитків. Також деякі автори застосовують системний підхід і визначають економічну безпеку підприємства як сукупність організаційно-правових, режимно-охоронних, технічних, технологічних, економічних, фінансових, інформаційно-аналітичних та інших методів, спрямованих на усунення потенційних загроз та створення умов для забезпечення ефективного функціонування суб'єктів підприємницької діяльності відповідно до їх цілей та завдань [15–17].

Існує також думка про застосування кібернетичного підходу до трактування економічної безпеки підприємства. Автори [15; 18], що використали цей підхід, дали таке визначення поняттю економічної безпеки

підприємства: кількісна і якісна характеристика властивостей системи з огляду на її здатність до самовиживання і розвиток в умовах виникнення зовнішньої і внутрішньої загрози, тобто дестабілізуючої дії зовнішніх і внутрішніх факторів, що непередбачувані і важкопрогнозовані.

Незважаючи на велику кількість різноманітних визначень, можна зробити висновок, що точки зору багатьох авторів збігаються. Найчастіше вітчизняні та іноземні науковці додержуються ресурсно-функціонального, системного та захисного підходу до визначення поняття економічної безпеки підприємства, хоча окремі аспекти є відмінними та інші підходи до визначення економічної безпеки також ефективні. Однак, на наш погляд, жодне поняття не розкриває повної його сутності. У вітчизняній літературі визначається загальне поняття економічної безпеки держави, регіону або підприємства, лише деякі автори займаються саме питаннями економічної безпеки банку, що ставить перед нами завдання вдосконалення визначення цієї дефініції, тому для формування чіткого та всебічного визначення поняття економічної безпеки банку необхідно застосувати синтез всіх підходів.

Зубок М.І. дав визначення економічній безпеці банку як стану, за якого забезпечується економічний розвиток і стабільність діяльності банку, гарантований захист його фінансових і матеріальних ресурсів, здатність адекватно і без суттєвих втрат реагувати на зміни внутрішньої і зовнішньої ситуації [19].

Барановський О.І. визначив економічну безпеку банку як стан, за якого забезпечується його економічний розвиток і стабільність діяльності, гарантований захист його фінансових і матеріальних ресурсів, здатність адекватно і без суттєвих втрат реагувати на зміни внутрішньої і зовнішньої ситуації [20].

На думку Гриценка Р., поняття економічної безпеки банку визначається як стан, за якого фінансова стабільність і репутація не можуть бути втрачені через цілеспрямовані дії певної групи осіб чи організацій як усередині, так і за межами держави, а також – через негативні макроекономічні та політичні фактори [21].

Застосувавши контент-аналіз до всіх вищезгаданих визначень, можна виділити найбільш вагомні елементи (рис. 1).

Комплексний аналіз розглянутих підходів до визначення економічної безпеки підприємства і економічної безпеки банку дає можливість визначити економічну безпеку банку як стан, за якого при найбільш ефективному використанні матеріальних, інтелектуальних та фінансових ресурсів реалізуються його основні інтереси, забезпечується стабільність функціонування, фінансово-комерційний успіх, прогресивний розвиток, гарантується захист виробничого та кадрового потенціалу від усіх видів загроз та дестабілізуючих факторів, а також здатність адекватно і без суттєвих втрат реагувати на зміни внутрішньої і зовнішньої ситуації, що забезпечить конкурентну перевагу на ринку банківських послуг, зумовлену відповідністю потенціалу і організаційної структури банку його стратегічним цілям і завданням.

Наведене визначення поняття економічної безпеки банку передбачає використання ресурсів банку, які є досить різноманітними і мають дуалістичний зміст, тобто можуть використовуватись для безпосередньої роботи банку, а також для забезпечення його безпеки.

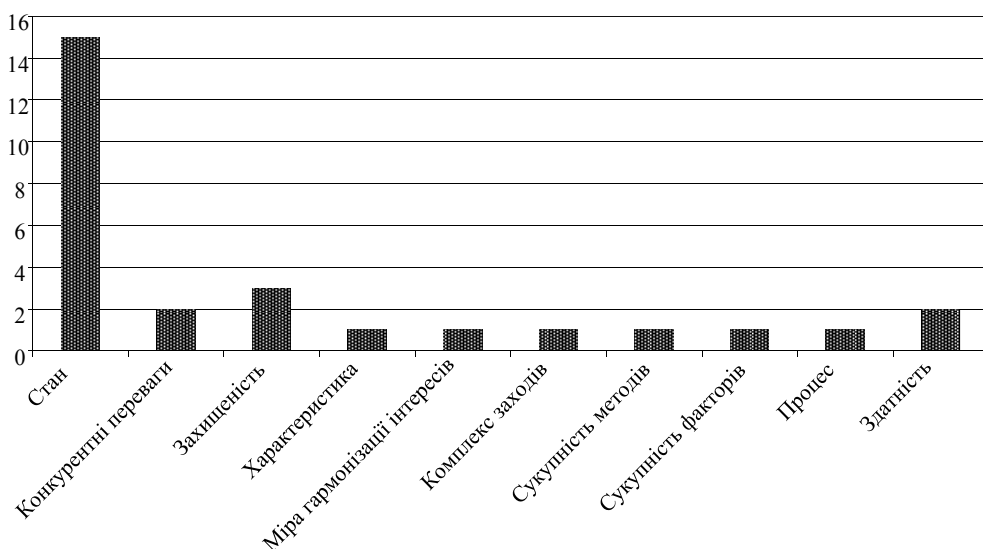

Рис. 1. Розподіл вагомості елементів визначень поняття «економічна безпека банку»

Реалізація заходів забезпечення економічної безпеки банку має здійснюватися на базі принципів економічної безпеки банку. Аналіз літературних джерел [7; 19; 22; 23; 24] показав, що існує велика кількість загальноприйнятих принципів, та деякі автори пропонують розширити цей перелік. На нашу думку, доцільніше розбити всі принципи на три рівні:

- рівень формування — законність, самостійність і відповідальність, компетентність, координація і взаємодія, конфіденційність, комплексність, ешелонування, рівнозначності, превентивних і реактивних заходів;
- рівень функціонування — економічна доцільність, безперервність, цілеспрямованість, диференційованість, об'єктивність, міждисциплінарний підхід, контроль;
- рівень саморозвитку — адаптація, інтегрованість, постійний розвиток, моделювання сценаріїв, варіантність, рефлексія.

Це дозволить більш чітко зрозуміти необхідність керування цими принципами при забезпеченні економічної безпеки банку, рівень якого залежить від того, наскільки ефективно його керівництво і фахівці будуть здатні уникати можливих загроз і ліквідовувати шкідливі наслідки окремих негативних складових зовнішнього і внутрішнього середовища.

Попередній аналіз праць провідних вчених [7; 16; 19; 23; 25; 26–28] дозволив визначити, що головною метою економічної безпеки банку є забезпечення гарантованого, стабільного та максимально ефективного функціонування банку в сучасних умовах адаптація до швидкоплинного зовнішнього середовища та високий потенціал розвитку в майбутньому.

Відповідно до головної мети можемо сформулювати основні функціональні цілі економічної безпеки банку:

- забезпечення високої ефективності роботи банку, фінансової стабільності та незалежності;

- забезпечення техніко-технологічної незалежності та досягнення високої конкурентоспроможності як самого банку, так і його технічного потенціалу;
- досягнення ефективного менеджменту, оптимальної та ефективної організаційної структури управління банком;
- досягнення високого рівня кваліфікації персоналу та його інтелектуального потенціалу;
- мінімізація впливу негативних явищ зовнішнього оточення на діяльність банку;
- якісна правова захищеність усіх аспектів діяльності банку;
- забезпечення захисту інформаційного поля, комерційної та банківської таємниці і досягнення ефективного рівня інформаційного забезпечення роботи всіх підрозділів та відділів банку;
- ефективна організація безпеки персоналу та керівництва банку, його капіталу, майна, а також комерційних інтересів.

Організація економічної безпеки банку залежить від того, наскільки ефективно він здатний уникнути можливих загроз за окремими складовими зовнішнього і внутрішнього середовища. Аналіз літературних джерел [7; 16; 19; 23; 25; 26–28] показав, що у цьому питанні більшість авторів мають однакову точку зору. Серед основних складових економічної безпеки банку виділяють:

1. Фінансову складову, що полягає у діяльності банку, спрямованій на забезпечення належного рівня рентабельності, ліквідності, платоспроможності та кредитоспроможності, достатній рівень ресурсів і капіталу, зростання прибутку, недопущення банкрутства.

2. Інформаційну складову, що полягає в ефективному забезпеченні безпеки інформаційних ресурсів банку, за яких дотримується необхідний рівень інформованості керівництва, персоналу банку та зовнішнього середовища. Основним завданням цієї складової є: збір всіх видів інформації, що стосується роботи банку; аналіз цієї інформації; прогнозування тенденцій розвитку науково-технологічних, економічних і політичних процесів; створення системи інформування про умови зовнішнього середовища (конкурентів, потенційних клієнтів, загрози, партнерів та ін.); захист інформаційного забезпечення наукової та маркетингової діяльності банку.

3. Техніко-технологічну складову, що полягає у забезпеченні впровадження прогресивних технологій, своєчасному оновленні технічної бази, безпеці праці. С. Шкарлет пропонує шість етапів забезпечення техніко-технологічної складової економічної безпеки банку [16]. Перший етап охоплює аналіз ринку технологій щодо проведення банківських операцій або аналізу їх ефективності. Другий – аналіз конкретних технологічних процесів і пошук внутрішніх резервів поліпшення використовуваних технологій. На третьому етапі здійснюється аналіз банківського ринку (конкуренти, продукти), оцінка перспектив розвитку, прогнозування можливої специфіки необхідних технологічних процесів для підвищення конкурентоспроможності банку. Четвертий етап присвячується розробці технологічної стратегії розвитку банку. На п'ятому – реалізуються плани технологічного розвитку банку в процесі операційної діяльності. Шостий етап завершальний, на якому аналізуються результати практичної реалі-

зації заходів щодо охорони техніко-технологічної складової економічної безпеки банку.

4. Інтелектуально-кадрову складову, що полягає у збереженні та розвитку інтелектуального потенціалу банку, ефективному управлінні персоналом, кадровому забезпеченні банку.

5. Силу складову, що полягає у забезпеченні фізичної безпеки співробітників та керівництва банку і збереженні їхнього майна. Основне завдання силової складової – забезпечення фізичної і моральної безпеки як працівників банку і керівництва, так і клієнтів банку в період перебування їх в банку, гарантування безпеки майна та капіталу банку, гарантування безпеки інформаційного середовища банку, забезпечення сприятливого зовнішнього середовища банку, протидія криміналу, співробітництво з правоохоронними органами та державними органами.

6. Політико-правову складову, що полягає в усесторонньому юридичному забезпеченні діяльності банку, правомірній роботі з контрагентами та владою, вирішенні інших питань нормативно-правового регулювання.

7. Ринкову складову, що полягає у визначенні відповідності діяльності банку потребам і вимогам ринкового середовища, а також визначенні і забезпеченні конкурентних позицій банку, його адаптаційних можливостей, забезпечення реалізації ринкової стратегії банку.

8. Інтерфейсну складову, що полягає у характеристиці відносин банку з контрагентами, інвесторами, клієнтами, державними органами влади.

Таким чином, проведений вище аналіз дає можливість зробити висновок, що на сьогодні не існує єдиної точки зору щодо визначення сутності економічної безпеки банку, тому нами запропоновано власне визначення економічної безпеки банку – це стан, за якого при найбільш ефективному використанні матеріальних, інтелектуальних та фінансових ресурсів реалізуються його основні інтереси, забезпечується стабільність функціонування, фінансово-комерційний успіх, прогресивний розвиток, гарантується захист виробничого та кадрового потенціалу від усіх видів загроз та дестабілізуючих факторів, а також здатність адекватно і без суттєвих втрат реагувати на зміни внутрішньої і зовнішньої ситуації, що забезпечить конкурентну перевагу на ринку банківських послуг, зумовлену відповідністю потенціалу і організаційної структури банку його стратегічним цілям і завданням.

Безперечно, на нашу думку, дуже важливим при забезпеченні економічної безпеки є дотримання основних принципів, їх ми пропонуємо поділити на три рівні: рівень формування, функціонування та саморозвитку.

Аналіз літературних джерел дозволив визначити головну мету економічної безпеки банку – забезпечення гарантованого, стабільного та максимально ефективного функціонування банку в сучасних умовах і адаптація до швидкоплинного зовнішнього середовища та високий потенціал розвитку в майбутньому, а для деталізації було запропоновано основні функціональні цілі економічної безпеки банку.

Відповідно до головної мети система економічної безпеки має містити з такі складові: фінансову, інформаційну, техніко-технологічну, інтелектуально-кадрову, силу, політико-правову, ринкову, інтерфейсну.

Проведений аналіз визначення, принципів та основних складових економічної безпеки банку дозволив виділити подальші кроки у формуванні ефективного механізму управління економічною безпекою банку. Насамперед необхідно сформувати сукупну систему заходів за кожною складовою економічної безпеки банку та визначити головні загрози безпечній роботі банку.

Список використаної літератури

1. Грунин О. Экономическая безопасность организации / О. Грунин, С. Грунин. — СПб.: Питер, 2002. — 160 с.
2. Донець Л.І. Економічна безпека підприємства: навч. посіб. / Л.І. Донець. — К.: Центр учбової літератури, 2008. — 240 с.
3. Экономическая и национальная безопасность: учебник / под ред. Е.А. Олейникова. — М.: Экзамен, 2004. — 768 с.
4. Економічна безпека: структурно-логічний навч. посібник / за ред. д-ра ек. наук, проф. С.Ф. Покропивного. — К.: КНЕУ, 2001. — 457 с.
5. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство: монографія / В.М. Геєць, М.О. Кизим, Т.С. Клебанова та ін. / за ред. В.М. Гейця. — Х.: Інжек, 2006. — 240 с.
6. Основы экономической безопасности. (государство, регион, предприятие, личность) / под ред. Е.А. Олейникова. — М., 1997. — 288 с.
7. Омельчук С.С. Визначення сутності поняття «економічна безпека підприємства» та його складових / С.С. Омельчук // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. — 2008. — Т. 1, № 6. — С. 206–210
8. Попович В.М. Економіко-кримінологічна теорія детінізації економіки: монографія / В.М. Попович. — Ірпінь: Академія державної податкової служби України, 2001. — 546 с.
9. Шкарлет С. Теоретичні основи формування економічної безпеки підприємств / С. Шкарлет // Сіверянський літопис. — 2007. — № 4. — С. 161–171.
10. Лисенко А.В. Формування концепції безпеки підприємства / А.В. Лисенко, О.В. Школова // Держава та регіони. — 2006. — № 1. — С. 152–158.
11. Александров І.О. Кластеризація територіальних утворень України за рівнем економічної безпеки / І.О. Александров, О.В. Половян // Економічна кібернетика. — 2000. — № 5–6. — С. 40–47.
12. Бендигов М. Экономическая безопасность промышленного предприятия (организационно-методический аспект) / М. Бендигов // Консультант директора. — 2000. — № 2. — С. 7–13.
13. Ковалев Д. Экономическая безопасность предприятия / Д. Ковалев, Т. Сухорукова // Экономика Украины. — 1998. — № 10. — С. 48–52.
14. Козаченко Г.В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: монографія / Г.В. Козаченко, В.П. Пономарьов, О.М. Ляшенко. — К.: Лібра, 2003. — 280 с.
15. Головченко О.М. Застосування комплексних показників у індикативному плануванні рівня економічної безпеки України / О.М. Головченко // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. — 2005. — № 1. — С. 262–266.

16. Шкарлет С. Первинні засади структурної моделі економічної безпеки підприємства / С. Шкарлет // Сіверянський літопис. – 2006. – № 1. – С. 124–130.
17. www.bre.ru/security/22843.html
18. Забродський В. Теоретические основы оценки экономической безопасности отрасли и фирмы / В. Забродський, Н. Капустин // Бизнес-информ. – 1999. – № 15–16. – С. 35–37.
19. Зубок М.І. Безпека банківської діяльності: навч. посіб. / М.І. Зубок. – К.: КНЕУ, 2002 – 190 с.
20. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення): монографія / О.І. Барановський. – К.: Київ. нац. торг.- екон. ун-т, 2004. – 759 с.
21. Гриценко Р. Економічна безпека банківської системи України / Р. Гриценко // Вісник НБУ. – 2003. – № 4 – С. 27.
22. Дороніна М.С. Управління економічними та соціальними процесами підприємства: монографія / М.С. Дороніна / – Х.: Вид-во ХДЕУ, 2002. – 432 с.
23. Колодізев О.М. Безпека банківської діяльності: конспект лекцій / О.М. Колодізев, І.Г. Курочкіна, О.М. Штаєр. – Х.: Вид-во ХНЕУ, 2008. – 204 с.
24. Стрельбицька Л.М. Основи безпеки банківської системи України та банківської діяльності / Л.М. Стрельбицька, М.П. Стрельбицький. – К.: Кондор, 2004. – 600 с.
25. Грішин С.П. Основні складові та напрямки забезпечення економічної безпеки підприємства / С.П. Грішин, О.В. Зубарєв, В.Ю. Коротков, В.О. Проценко // Інформаційна безпека. – 2009. – № 2. – С. 84–88.
26. Ревак І.О. Формування системи економічної безпеки у банківській сфері / І.О. Ревак, М.І. Керницька // Науковий вісник ЛДУВС Сер. Економічна. – 2009. – Вип. 1. – С. 375–389.
27. Хитрін О.І. Фінансова безпека комерційних банків / О.І. Хитрін / Фінанси України. – 2004. – № 11. – С. 118–123.
28. Похилюк В.В. Держава в транзитивній економіці: регулювання економіки, аналіз та стан економічної безпеки: монографія / В.В. Похилюк. – Полтава: ІРВВ ПУСКУ, 2008. – 403 с.

В статье рассмотрены актуальные вопросы обеспечения экономической безопасности банка, ее основные принципы и составляющие.

Ключевые слова: *экономическая безопасность банка, принципы, составляющие.*

The article considers pressing questions of maintenance of a bank economic safety its main principles and components.

Key words: *bank economic safety, principles, components.*

Надійшло 15.09.2011.